

KİTAP İNCELEMESİ

Bilimsel Devrimlerin Yapısı

Sabiha İşçi¹

Yazarının adı: Thomas S. Kuhn

Yayımlanma yeri ve yayıncı adı: İstanbul, Kırmızı Yayınları

Yayımlanma tarihi: Eylül, 2010

Sayfa sayısı: 320

ISBN: 978-605-5411-56-5

1962 yılında ilk baskısı yayımlanan Bilimsel Devrimlerin Yapısı [The Structure of Scientific Revolutions], Thomas S. Kuhn tarafından kaleme alınmıştır. Kuhn'un en çok ses getiren eseri olma özelliğine sahip bu kitap yayımlandığı andan itibaren bilim çevresinden çok sayıda eleştiriyi karşı karşıya kalmıştır. Bunun temel sebeplerinden biri bilimin dayandığı ilkeleri derinden sarsan bakış açılarını ortaya koymasıdır. Bilimsel Devrimlerin Yapısı, 1962 yılında yayımlandığı haliyle on üç bölümden oluşurken, Kuhn kendisine yöneltilen eleştirilere bir cevap niteliğinde olan sonsöz bölümünü ise 1969 yılında kaleme almıştır. Olağan bilimin doğası, paradigmaların önceliği, bunalım ve bilimsel keşiflerin ortaya çıkması, bilimsel devrimlerin doğası ve zorunluluğu gibi konu başlıkları kitapta öne çıkan tartışma alanlarındandır.

Kitabın Kapsamı

“Tarih, yalnızca bir zaman dizimi ve anlatı deposu olarak görülmediği takdirde, şu anda bize egemen olan bilim imgesinde esaslı bir dönüşüme yol açabilir” (Kuhn, 2014; s.68). “Bilimsel Devrimlerin Yapısı” adlı kitabına bu sözle başlayan Kuhn, bilimle ilgili varolan düşünceleri alt üst etme ve bilim tarihe yönelik yeni bir bakış açısı sunma konusunda ne kadar kararlı olduğunu bizlere daha ilk cümleden hissettirmektedir. Bilime yönelik yeni bir

¹ Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, sabish_1989@hotmail.com

kavrayış sunma çabasında olan Kuhn'un öncelikle eleştirdiği nokta bilime dair varsayımlarımızın bilimsel bilgi üretme kaygısından uzak ders kitabı niteliğindeki yapıtlara dayandırılmasıdır. Buradan yola çıkarak bilim felsefesine dair yeni tartışmaları gündeme getiren Kuhn, sosyal bilimlerde egemen olan pozitivist paradigmanın indirgemeci tavrını ve ampirik geleneği irdelemektedir.

Temelde sosyal bilimler ve genelde bilim yapma anlayışında dönüşüme gidilmesini öngören Kuhn'un, bilimsel devrimlerin ana unsuru olarak gördüğü kavram paradigmadır. Kuhn, bu kitabıyla ilk defa paradigma kavramını gündeme getirmekte ve bilim felsefesine yeni bir boyut kazandırmaktadır. Kitapta bu kavrama yönelik çok sayıda farklı tanım yer alsa da Kuhn'un üzerinde durduğu iki tanım bulunmaktadır. İlk tanıma göre paradigma belli bir toplumun üyeleri tarafından paylaşılan inançların, değerlerin, tekniklerin bütünü temsil ederken, diğer yandan paradigma kabul görmüş olan bir model ya da örnektir (Kuhn, 2014; s. 277). Kuhn, yapmış olduğu bu tanımlarla çok sayıda eleştiriye maruz kalmış ve sonsöz bölümünde paradigma kavramıyla tam olarak neyi ifade ettiğini bir kez daha dile getirme ihtiyacı duymuştur.

Bilimsel Devrimlerin Yapısı adlı kitabıyla Kuhn sadece paradigma kavramını ortaya atmamış, bilim birikerek ilerler düşüncesini yıkararak, bilimsel devrimlerin sadece kazançların değil, kayıpların da yaşandığı gelişimci bir süreç olduğunu öne sürmüştür. Bu süreç, Kuhn'un bulmaca çözme olarak gördüğü olağan bilimle başlamakta ve karşılaşılan tüm sorunların benimsenen bir paradigmayla çözülmesi söz konusu olmaktadır. Ancak, benimsenen paradigma sorunları çözemez hale geldiğinde bunalım meydana gelmekte ve Kuhn'un bilimsel devrim olarak atfettiği yeni paradigmanın doğuşu gerçekleşmektedir. Kuhn'un bilimsel devrim anlayışında son olarak vurguladığı paradigmanın değişimiyle birlikte bilim adamlarının dünyayı algılama biçimlerinin de değiştiği ve çevrelerini bu yeni bakış açısıyla yeniden keşfetmek zorunda kalmaları olmuştur. Böylelikle Kuhn'un sözünü ettiği bilimsel devrim tam anlamıyla gerçekleşmiş olacaktır.

Dil ve Üslup

Kuhn, Bilimsel Devrimlerin Yapısında içinde bulunduğu dönemin bilim anlayışına karşı çıkan açıklamalara yer verirken son derece anlaşılır ve akıcı bir dil kullanmıştır. Kitap çevirilerinde sıkça karşılaşılan düşük cümleler, akıcı ve anlaşılır olmama gibi sorunlar bu kitapta görülmemektedir. Bilime ve bilimsel ilerlemeye çok farklı açılardan yaklaşarak çığır açıcı fikirler ortaya koyan Kuhn, bu düşüncelerini daha açıklayıcı hale getirmek için ise farklı bilim dallarında öne çıkan bilim adamlarına, onların öne sürdüğü kuramlara ve örneklere yer vermiştir. Bu durum onun düşüncelerini okuyucu açısından daha anlaşılır ve kalıcı hale getirmiştir.

Değerlendirme

Bilimsel Devrimleri Yapısı kitabında Kuhn, öne sürdüğü düşünceleriyle sadece yaşadığı dönemde değil, bilim tarihinde çığır açmış ve bilim felsefesinde bir dönüm noktası yaratmıştır. Paradigma kavramını ortaya çıkarması, bilimi gelişimci bir süreç olarak görmesi,

bilimsel devrim düşüncesini taşıması ve yeni bir bilim tanımı ortaya koyma çabasında olması bu eserin özgünlüğünü gözler önüne sermektedir. Yayımlandıktan kısa bir süre sonra başta felsefe ve bilim tarihi alanında olmak üzere tüm alanlarda sıkça başvurulmuş temel klasikler arasına giren bu kitap, okuyucuyu çok yönlü tartışmaların içine çekmekte ve bilim etkinliği üzerine eleştirel bir bakış açısıyla düşünmeye davet etmektedir. Bu bağlamda bilimi, bilim felsefesini ve bilimle ilgili çabaları farklı bir açıdan görmek isteyen herkesin bu kitabın hedef kitesini oluşturduğunu söylemek mümkündür. İçinde yaşadığı dönemde fırtınalar kopartan bu eser güncelliğini hala yitirmemiş olup bilime gönül veren herkesin tekrar tekrar okuması gereken bir başucu kitabı niteliğindedir.